

1

MIRIAM

December 1989

De Muur tussen Oost en West is open. De deur tussen haar en de rest van de wereld is dicht. Op slot en gecheckt. Twee keer. Ze laat haar vinger langs de spleet tussen de deur en de deurpost glijden en voelt dat het zachte kleine veertje nog op z'n plek zit. Haar vinger volgt het ruwe oppervlak van het versleten hout naar de klink. Om het voor de derde keer te checken. Op slot.

Ze pakt de hoorn van de intercom en luistert.

Stilte.

Op de gang naar het appartement ligt dik tapijt.

Zonder een blik op hem te werpen, strijkt ze de fluwelen gordijnen glad. Dan schuift ze ze open en onthult een lavendelkleurige hemel. De regen van die nacht heeft de lucht schoongewassen. De keitjes van de Klausenerplatz glimmen nat. Ze is blij met het briesje.

'Het wordt een prachtige dag,' fluistert ze en ze wenst vanuit de grond van haar hart dat dat waar kan zijn.

Het gebouw aan de overkant torent in al zijn klassieke dominantie boven hen uit, een strenge façade, de ramen gesloten en afgeschermd door oude, krullerige hekwerken. Er sijpelt licht door de kieren in de sponningen. *Berlijn is Berlijn weer*. En Miriam is thuis.

Als het gezoem van de drukmatras vervaagd tot witte ruis,

keert ze zich af van het raam en kijkt naar de man op het bed. Hij ligt plat op zijn rug, de witte lakens ingestopt om zijn lichaam.

Ze wacht.

Dan maakt het circuit weer contact en begint ze opgelucht aan de dagelijkse routine.

‘Heb je goed geslapen?’ Ze kletst maar wat omdat ze bang is voor haar eigen gedachten als er een stilte valt.

Ze pakt de *B.Z.* van het nachtkastje en slaat die open. Het is de krant van 10 november, ze heeft geen nieuwe gekocht. Bij de geur van de woorden gaat er een scherpe steek van nostalgie door haar heen.

Ze leest de vetgedrukte kop: ‘WE DANKEN GOD’ en slaat de pagina om. Gezichten – glimlachend, schaterend, huilend, mensen die elkaar omhelzen, opgeheven bierflesjes en op de achtergrond: de Muur.

‘Wat vind jij, pap? Denk je dat dit...’ de krant ritselt in haar hand, ‘... Gods werk is?’ Ze glimlacht omdat ze weet wat hij zou antwoorden. Of dat dént ze in elk geval te weten.

‘Ze noemen ze “*wallpeckers*”, de mensen die zich er met hamer en beitel een weg doorheen hakken. Wel een grappige variatie op “*woodpeckers*”, hè? Menselijke spechten. Het zou ze tien jaar kosten om op die manier aan de andere kant te komen, maar kijk...’ Ze keert de krant naar hem toe zodat hij, als hij zijn ogen opendoet, de zwart-witfoto kan zien van een klein jongetje met een nog veel kleiner hamertje. In gedachten hoort ze het tik-tik-tik van de wallpeckers, jong en oud. ‘Je zou het moeten zien,’ mompelt ze.

Geen reactie, niet eens een trilling van zijn oogleden.

Hij had het altijd druk gehad, nooit stilgezeten. Tot nu toe. Zijn verstand was nog altijd snel geweest, maar hij botste regelmatig tegen iets aan; zijn lichaam verraadde zijn leeftijd terwijl zijn geest sprankelde.

Miriam vouwt de krant op en legt die weer terug op het nachtkastje; een moment dat blijft hangen in de tijd. De wereld om haar heen draait verder; het nieuws is zo enorm dat het niet te bevatten is. De euforie, de vreugde... De Berlijnse Muur is gevallen, maar voor haar heeft het nieuws nauwelijks impact, de emotie is buiten haar bereik omdat ze verzorgt, verschoont en verpleegt.

Een routine waar een einde aan zal komen – binnenkort.

'Ik til je op.' Ze buigt over het bed en schuift haar beide armen onder zijn oksels, haar gezicht van het zijne afgedraaid. Door haar lichaamsgewicht te gebruiken kan ze hem een paar centimeter omhoogtrekken. Ze schudt de kussens op en laat hem er weer in terugzakken. Geleid door haar kleine handen zit hij nu iets meer overeind.

'Zo,' praat ze verder terwijl ze water uit een plastic kan in een mok giet. 'Kleine slokjes,' zegt ze. Ze houdt een schone handdoek onder zijn kin.

Volgens de verpleging maken de afgeschuinde rand en de twee oren aan de mok het drinken gemakkelijker, maar toch loopt het water langs zijn gesloten lippen en druppelt het in zijn baard. De artsen gebruiken termen als 'vochtbalans', 'uitdroging' en 'comfortabel'. Hun gezichten staan verveeld. Ongeïnteresseerd. Herhaling. Ze kijken, maar ze zien niet. Ze praten, maar ze horen niet. Hij moet zich comfortabel voelen, niet uitdrogen, alle in- en output moet gemeten worden. Maar desondanks had hij nog maar een paar dagen te leven, zeiden ze. Weken later ademt hij nog steeds, maar de prognose is hetzelfde: de dood. Proberen dat een 'comfortabele' ervaring te maken, voelt net zo onbeduidend als een pleister plakken.

'Nog een paar slokjes.'

Toen hij in het ziekenhuis lag, raadde de verpleging haar aan hem te scheren, maar dat voelde te intiem. Dus heeft hij een baard waarlangs het water op de handdoek druipt.

Miriam leegt de katheterzak in het niervormige bekken en draagt het de kamer uit, attent op de drempel tussen de slaap- en de badkamer. Ze gooit de vloeistof in de wc. Er stijgt een scherpe geur uit op, bijtend voor neus en maag. Ze probeert niet te kokhalzen. Als ze heeft doorgetrokken en het bekken in de afvallemmer ligt, gaat ze op de rand van het bad zitten wachten tot het water warm is. Het stroomt over haar vingers en ze weerstaat de aandrang om haar handen te wassen terwijl ze wacht.

Ze vult een kom en loopt ermee terug naar de slaapkamer, waar ze hem uitkleedt. Ze zegt niets terwijl ze bezig is. Geen woord.

Ze wast hem, droogt hem af met een zachte witte handdoek en smeert zalf op de doorligplekken. De lucht in de matras deint mee met het bewegen van zijn lichaam.

Ze pakt zijn linkerarm en duwt die door de mouw van een schoon pyjamasasje. Als ze zijn pols omdraait, ziet ze dat zijn horloge stilstaat. Ze tikt op het glas, maar het komt niet op gang. Zijn oude horloge, gouden wijzers en een gouden wijzerplaat met zwarte cijfers, de laatste in de loop van de tijd verbleekt tot haarfijne contouren.

Ze legt zijn pols met de binnenkant naar boven op het bed om de gesp te zoeken. De brede gouden band heeft geen zichtbare sluiting die ze open kan maken. Ze buigt er dichter naartoe en laat haar vinger langs de rand van het metaal glijden.

Haar aandacht is helemaal bij het horloge en ze merkt niet dat zijn ademhaling verandert. Ze merkt niet dat er iets gebeurt. Ze merkt niet dat zijn andere arm beweegt. Ze merkt helemaal niets, totdat een ijsskoude hand zich om haar pols sluit. Ze kijkt naar zijn gezicht, maar dat is onveranderd. Zijn ogen zijn nog dicht.

En dan niet.

Zijn greep verstrakt en Miriam is plotseling terug in de tijd;

een jongere, opgewektere versie van zichzelf, nog geen twintig en in de dierentuin met vriendinnen. Een groep vage gezichten, vergeten namen; een kleurig plaatje van *tie-dye*, oogschaduw en veren.

Het was een klein stukje grond bedekt met zaagsel, omsloten door een laag houten hek. Het was er warm en benauwd. Haar vriendinnen hadden haar als 'vrijwilliger' naar voren geduwd en er zat een enorme roofvogel op haar arm. De handschoenen die ze had gekregen boden nauwelijks bescherming tegen de leerachtige poten en scherpe klauwen van het beest. Zijn ogen schoten alle kanten op. Ze voelde zich claustrofobisch. Iedereen keek naar haar. Het publiek bewoog als een soort caleidoscoop langs haar heen. Maar de vogel bleef zitten en omklemde haar arm steeds harder. Toen werd alles zwart.

Miriam probeert met haar vrije hand zijn ijzeren greep los te maken, maar hij slaat de waskom tegen de grond. Het zeperige water klotst eruit. Ze is eraan gewend zijn dichte oogleden te zien, zijn geopende ogen zijn te wit, te direct. Ze wil wegstijgen, waarnaar maakt niet uit. Maar zijn starende ogen houden haar blik vast, hij kijkt dwars door haar heen.

'Wat is er?' vraagt ze op vriendelijke toon, hoewel hij haar pols nog steeds als een bankschroef omklemt. Hij trekt aan haar arm en haar lichaam buigt ongewild verder naar hem toe; hij trekt zichzelf op tot zijn gezicht op gelijke hoogte is met het hare.

'Wat is er?'

Zijn adem heeft een ranzige, weeë geur, als rottend fruit. Ze probeert haar gezicht af te draaien maar voelt zijn adem over haar wang strijken. Haar pols – gevangen in zijn hand – versnelt en haar hart bonkt in haar oren. Haar ogen worden nog steeds vastgehouden door de zijne, en als hij zijn blik op haar focust, ziet ze de uitdrukking erin veranderen. Zijn gezicht verzacht.

'Het is goed. Ik ben hier,' zegt ze haastig. Ze klinkt schor.

'Frieda,' zegt hij zo zacht als de fluistering van een vallend blad. 'Frieda.'

Nu ze zijn stem hoort, is hij opeens terug. Papa. De man die haar in slaap zong, die haar verhaaltjes voorlas en over haar haren streek. Haar vader, de man die ze tien jaar niet heeft gezien of gesproken.

Ze schraapt haar keel. 'Pap, ik ben het, Miriam,' zegt ze zacht.

Een milliseconde van herkenning. Ze legt haar vrije hand op de zijne, die haar pols nog steeds omklemt. Hij hoest. Het geluid galmt door de kamer.

'Pap?'

'Frieda!' roept hij zo luid als een lange, lage misthoorn. 'Frieda!'

Hij probeert uit bed te komen, maar zijn lichaam wil niet meewerken. Hij worstelt, klauwt en plukt aan het laken, maar het lukt hem niet. Het is zo'n vruchteloze poging dat ze haar ogen niet kan afwenden. 'Frieda' roept hij nog een keer. Dan zakt hij uitgeput achterover. Zijn ogen vallen dicht en zijn rechterhand gaat naar zijn linkerpols om het horloge af te schermen.

Ze wacht tot hij inademt.

Uitademt.

En dan niets...

En weer inademt.

Nerveus laat ze de lucht uit haar longen ontsnappen. Dan blijft ze een tijdje roerloos staan kijken naar zijn rijzende en dalende borstkas. Zijn gezicht ontspant. Uit zijn mondhoek loopt wat speeksel. Ze veegt het weg met een washandje.

HENRYK

‘Papa!’ roept ze. Ik hoor een vrouwenstem, zo zacht als bloesem.

Maar ik ben verdwaald...
Verdwaald in het verleden.
Verdwaald met Frieda...

Het was 1942 en ze zat bijna een halfjaar in mijn klas. Ze sprak zelden, glimlachte nooit, maar luisterde met een intensiteit die iedere docent zou verheugen – mits hij niet onder het naziregime lesgaf.

Haar oplettendheid bij alles wat ik zei en de teksten die we bestudeerden, maakten me juist steeds nerveuzer.

Ze was aantrekkelijk, op dezelfde manier als iedereen in de klas. Man en vrouw. Blond en sterk. Maar ze nam mijn aandacht in beslag en ik wilde onnoemelijk graag weten wat ze dacht. Wat vond ze van de teksten? Tot dan moest ik het eerste woord nog uit haar mond horen komen.

Buiten viel de sneeuw in een dicht gordijn en de klas was rusteloos, verveeld; als een stel jonge honden dat naar buiten wil.

Ik liep met een krijtje in mijn hand op en neer achter mijn lessenaar. Ik had *Schmerz* – verdriet – op het bord geschreven; mijn vingertoppen waren wit. Ik had de theorie achter dood, sterven en ‘een groter goed’ behandeld. Allemaal acceptabel.

Toen keek ik toevallig naar haar en nam een enorm risico.

Ik week af van de lesstof. Voor haar.

Om te zien of ze reageerde.

‘Over verdriet...’ Ik vormde de woorden bedachtzaam en liet ze even rollen in mijn mond voor ik ze uitsprak. ‘Hedendaagse schrijvers kunnen die emotie niet zo treffend tot leven brengen als schrijvers uit vorige eeuwen.’

Ze keek op, recht in mijn ogen.

Ik stond vlak voor haar; één seconde als aan de grond genaagd. Na een kleine hapering vervolgde ik: ‘Verdriet is een oude emotie en... Tja, misschien kunnen we uiteindelijk toch iets leren van de Russen...’

‘Hoe je doodgaat van de honger,’ zei een van de jongens grinnikend.

Ik keek hem aan totdat hij zijn ogen neersloeg. ‘Russische schrijvers maken hun verdriet voelbaar, zodat hun lezers echt begrijpen wat lijden is,’ zei ik.

De klas lachte, hoewel ik niet wist wat er grappig aan was.

‘Nou, als het aan de Führer ligt zullen die Russen binnenkort allemaal weten wat lijden is!’ merkte een andere jongen op.

‘Nee!’ Zij had gesproken, zij was het die hem onderbrak. ‘U bedoelt dat we hun verdriet voelen alsof het ons eigen verdriet is.’

Het was de eerste keer dat ze haar mond opendeed en de rest van de klas staarde, net als ik, haar kant op, geïntrigeerd, verbaasd dat ze iets had gezegd. Een van de leerlingen floot – er ging gelach op en iedereen begon door elkaar te kletsen.

Maar ze richtte zich tot mij en praatte verder, samenzweerderig, op gedempte toon, en ik boog me naar haar toe. ‘De kracht van schrijven ligt niet in de woorden of de gebeurtenissen, maar in het oproepen van elke nuancering van een gevoel dat iemand heeft, vindt u niet?’ vroeg ze. In het Frans!

Ik checkte de andere leerlingen maar die waren druk bezig haar te bespotten. Ik ging op het randje van mijn lessenaar zitten.

‘Dat ben ik met je eens,’ antwoordde ik in het Frans, behoedzaam mijn woorden vormend omdat ik vermoedde dat het een val was. De Franse woorden voelden verijnd maar ook een beetje roestig.

‘Als we Russische, Franse en Ierse schrijvers bestuderen, kunnen we een verdriet ervaren dat wij ons niet kunnen indenken,’ zei ze, nog altijd in het Frans. Ze had een hese stem die niet bij haar leeftijd paste. Terwijl ik naar haar luisterde, werd de taal fris, opwindend, bevrijdend.

De klas was nog steeds onrustig. Ze keken naar ons.

Ik dempte mijn stem. ‘Onze geschiedenis zit ook vol verdriet.’

‘Inderdaad,’ zei ze. Toen schakelde ze van Frans over op Engels en vervolgde: ‘Maar onze geschiedenis is ook afhankelijk van degene die de leiding heeft; steeds minder feiten en meer fictie – afhankelijk van de grillen en fantasieën van een opgeblazen *Schwachkopf*.’ Het laatste woord zei ze in het Duits en de schok die op mijn gezicht te lezen moest zijn, echode door de klas. De rest van ons gesprek hadden ze geen van allen kunnen verstaan, maar het woord ‘*Schwachkopf*’ leek alle kanten op te kaatsen. Ze keek me aan. Uitdagend.

‘Pagina zesenzeventig,’ zei ik tegen de klas, per ongeluk in het Engels. Ze lachte. Ik schakelde over op Duits, gaf nog een keer dezelfde instructie en voegde eraan toe: ‘Discussieer met degene naast je over de technieken die de schrijver toepast om het verdriet weer te geven.’

De klas ritselde en mompelde, waarna een geanimeerd geklets opklonk.

Ik zette een stap naar haar lessenaar toe en boog me naar haar over. ‘Wat is de bedoeling hiervan?’ vroeg ik.

‘Pas als we de taal begrijpen, kunnen we ons werkelijk onderdompelen in het collectieve verdriet van de cultuur en de tekst begrijpen zoals die is bedoeld. Niet zo oppervlakkig als die klootzakken hier.’ Ze ging weer over op het Frans. ‘Deze *con-*

nards; voorgeprogrammeerde stomkoppen die niet zelf kunnen denken. “Ja meneer, nee meneer”,’ imiteerde ze hen. Ik keek om me heen en zag de meeste leerlingen gezellig met elkaar babbelen of uit het raam staren; er waren er slechts een paar bezig met de tekst, zoals ik hun had opgedragen.

‘Dit is heel riskant, Fräulein,’ zei ik in het Engels, de taal waarnaar ze weer was overgeschakeld. De Engelse taal was eenvoudiger voor mij om uit te spreken, maar de woorden vormden zich trager in mijn hoofd. Ik genoot van de complexiteit van de talen die ik al jaren niet had kunnen oefenen. Het heen en weer switchen was lastig, maar mijn geest sprankelde door de uitdaging.

‘Riskant?’ Ze glimlachte, alsof die gedachte haar amuseerde. ‘Ik zou denken dat u, als docent, een echt gesprek wel zou waarderen. Een...’ Maar toen veranderde ze weer van taal en wist ik het niet meer, ik keek naar haar bewegende lippen en verstond er niets van.

Ze lachte. ‘Geen Nederlands dus?’ Ze ratelde zo snel door dat de woorden klonken als een geweersalvo.

‘Hoeveel talen spreek je?’

‘Een paar,’ antwoordde ze, nu weer in het Frans.

‘Je moet tegenwoordig voorzichtig zijn als je iets in de taal van de vijand zegt,’ zei ik zachtjes, opnieuw in het Engels.

‘Zijn ze de vijand?’ vroeg ze langzaam. ‘Of onze toekomstige bevrijders?’

Ik blikte om me heen, maar de klas was te druk aan het kletsen om te volgen wat wij zeiden. Toen ik mijn ogen weer op haar richtte, keek ze in haar boek, alsof ons gesprek nooit had plaatsgevonden.

‘Dank u, Fräulein...’ Mijn stem ging omhoog, zodat het klonk als een vraag. Ik wilde ons gesprek voortzetten.

‘Frieda,’ zei ze zonder op te kijken.

‘Frieda.’

MIRIAM

Frieda? Wie is Frieda? denkt ze.

De hand van haar vader ligt nog steeds op het horloge. Ze wil het afdoen maar bedenkt zich, het is beter haar vader nu met rust te laten. Wanneer ze de knoopjes van zijn pyjamajasje dichtdoet, bewegen haar handen net zo snel als haar hart klopt.

Zijn ogen zijn dicht maar bollen op uit hun kassen, ze worden op hun plek gehouden door papierdunne oogleden – als heteluchtballonnen die met een staak aan de grond worden gehouden. Zijn mond is wijd open en ze wil eigenlijk wegstappen om zijn adem niet te ruiken maar voelt zich te schuldig om dat ook te doen.

Haar moeder is verweven met dat schuldgevoel. Mama zou beter voor papa hebben gezorgd, beter geweten hebben wat te doen, wat te zeggen. Mama was nooit onhandig en deed nooit iets verkeerd; ze was er altijd en deed precies het juiste. Maar toen mama háár nodig had, Miriam, haar dochter, was ze er niet voor haar. Ze was er niet bij toen haar moeder stierf.

Ze durft er niet aan te denken dat ze net zo heeft geleden als haar vader nu en weigert dat te geloven. In plaats daarvan houdt ze zich vast aan één beeld: een gesteven wit laken waar een streep zonlicht op valt waar kleine stofspikkeltjes in opglanzen, mama in haar 'mooie' nachtop en papa's gebogen hoofd terwijl hij mama's hand met beide handen omvat.

Miriam omvat papa's hand met beide handen en werpt een

blik op het horloge. *Tien over vier*. De wijzers staan stil, maar het horloge zelf is verschoven. Miriam ziet een grijzig lijntje op de huid erboven. Ze keert de arm om, alert op een reactie van hem.

En dan ziet ze het.

Ze heeft dit al eerder gezien. In leerboeken en op de televisie.

Maar nu. Hier. Zwart op wit, verborgen onder goud. Op de pols van haar vader.

Cijfers.

Grijszwarte cijfers, nauwelijks een centimeter groot, keurig recht, getatoeëerd in zijn huid. Hij heeft dáár gezeten!

Geschokt schuift ze het horloge weer op de goede plek. Er staan tranen in haar ogen en ze knijpt in zijn hand. Dan buigt ze zich naar hem toe om hem een kus op zijn hoofd te geven, maar ze bedenkt zich en staat op terwijl ze zijn hand nog een laatste kneepje geeft.

In de keuken draait ze de kraan open, laat het water stromen en legt haar voorhoofd op het koele aanrechtblad. Ze huivert. De cijfers. Een nummer. Ze herinnert zich de video's en de foto's die ze als kind zag: strepen, uitgemergelde gezichten, stapels lijken. Ze kan zich haar vaders gezicht niet voorstellen als een van die vele gezichten.

Ze denkt aan mama. De enige die haar nu zou kunnen helpen. *Was mama maar hier*, denkt ze vluchtig. Was ze maar even niet zo alleen.

Als ze haar ogen dichtdoet, ziet ze haar voor zich. Zo duidelijk. Zo'n diepe emotie. Alsof ze terug is in de tijd. Mama, ze heeft een schort voor, met een van haar mooiste jurken eronder – zonnebloemgeel. Haar hoge hakken tikken op de vloer van de keuken, waar het gezellig naar eten ruikt, eten dat niet alleen gegeten wordt, maar ook het hart verwarmt.

Miriam draait de kraan dicht en veegt haar gezicht droog met een oude theedoek die naar aardappelpuree ruikt. Met de thee-

doek als troost tegen haar borst geklemd loopt ze de kamer van haar moeder binnen; ze wordt er als vanzelf naartoe getrokken. Er hangen dunne gele gordijnen die het licht filteren dat er buiten nog is. De muren en de meubels hebben een bloempatroon en de kamer is nog helemaal intact; met lakens en dekens op het bed en een kast vol kleding.

Vol mama.

Ze schuift een paar schoenendozen opzij en gaat in de kast zitten, waar ze omringd wordt door een gordijn van jurken; een regenboog van kleuren en texturen die haar in de bekende zoete geur van oranjebloesem hult. De jurken hangen op haar moeder te wachten, lijkt het.

Ze ziet haar moeders hand, hoe ze een lippenstift vasthield, hoe ze theedronk met haar pink in de lucht. De hand is bleek, als een handschoen, en later, toen ze ouder was, bedekt met donkere vlekken. Ze ziet hoe ze draaide en achteromkeek om een nieuwe jurk te bekijken in de lange spiegel aan de binnenkant van de oude kast. Mama die haar been over de knie van haar andere been legde om haar schoen aan te trekken, eerst de tenen en dan de hiel, zo voorzichtig alsof het een glazen muiltje was.

Er zijn te veel beelden om ze vast te kunnen houden; ze flitsen een seconde op in haar gedachten en zijn dan weer weg, als het licht van een vuurtoren. De lichtflitsen komen en gaan, ze tuimelen door haar hoofd en zetten haar verlies in een helder wit licht.

De diepe kloof van mama's afwezigheid.

Haar hart bonkt tegen haar ribben. Niet in staat om de maastroom aan herinneringen te stoppen, vlucht ze de kast uit. Er vallen jurken van hun hangers en schoenendozen tuimelen de kamer in.

Wegkijkend van de spiegel boven de wasbak in de badkamer, dwingt ze zichzelf rustiger te worden en zet de warme kraan

open. Ze houdt haar handen eronder, in elkaar gevouwen, alsof ze ondersteboven bidt. Het water is koud en stroomt over haar vingers en handpalmen. Zodra ze het warmer voelt worden, draait ze de kraan helemaal open.

Dan de zeep.

Ze houdt hem in haar handen totdat hij warmer is.

Ze wrijft tot ze een dikke laag schuim heeft, legt het stuk zeep terug in het bakje en schuurt haar handen, schraapt het vuil onder haar vingernagels weg en schrobt haar handpalm met haar knokkels, ruw en heftig. Net zo lang tot de zeep, niet langer zijdeachtig, prikt op haar huid.

De bekende pijn verergert en ze schrobt en schuurt door zodat die al het andere overstemt. Iets concreets. Het vult haar op de plek waar het gemis smeult als een vergeten vuur dat wacht op een vonkje om te ontvlammen.

Haar hand, klein in die van mama. Voorbij.

De zeep trekt als klittenband aan de zachte huid en verdringt de herinnering aan een aanraking die alles voor haar betekende.

Ze steekt haar handen weer onder de waterstraal, die zo heet is dat ze naar adem hapt – ze is meteen terug in het heden –, maar houdt ze er halsstarrig onder zodat elk schuimbelletje en elk restje zeep wordt weggespoeld. De huid van haar handen kleurt dieproze. Ze staart er lang naar en denkt aan het bloed dat onder de huid van haar pols door de aderen jaagt.

Dan pakt ze de nagelborstel en schrobt en schrobt en schrobt nog langer onder het stromende water. Elke nagel krijgt een beurt, de bovenkant, de linkerkant, de rechterkant. Bij haar duim houdt ze het borsteltje verkeerd en steken de harde haren door haar huid. Er kolkt een klein druppeltje bloed lichtrood weg met het water.

Ze spoelt de borstel onder de kokendhete straal en houdt haar handen er dan nog één keer een voor een onder. Onder de verschroeiende pijn. Ze telt.

Drie.

Twee.

Eén.

Dan draait ze de kraan langzaam dicht, stevig. Ze probeert haar wild kloppende hart niet te voelen en dept haar glimmende handen droog met een handdoek. Alle vingers, een voor een. Dan inspecteert ze de schade aan haar duim.

‘Het komt wel goed,’ mompelt ze in zichzelf.

Ze voelt zich kalmer, minder gespannen en getroost door het water en het tintelen van haar handen. Haar gedachten mogen weer naar boven komen, de paniek is onderdrukt.

Voorlopig.